

Гайченко Андрій Віталійович,

кандидат юридичних наук, заступник Міністра юстиції України, вул. Архітектора Городецького, буд. 13, м. Київ, 01001; callcentre@minjust.gov.ua; <https://orcid.org/0000-0002-1883-0366>

Тюленев Сергій Анатолійович,

кандидат економічних наук, директор Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України, судовий експерт, бульвар Л. Українки, 26, офіс 501, м. Київ, 01133; tiulenievi1976@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-9685-1536>

ЗБЕРЕЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ

Анотація. Російська збройна агресія зумовила суттєві виклики комплексного характеру як на макро-, так і на мікрорівні. Одним з таких викликів є загроза інтелектуальній власності в Україні. Метою статті є визначення особливостей та сучасних викликів для збереження інтелектуальної власності в контексті гібридних підходів РФ у своїй збройній агресії проти України. У статті вивчено сучасну проблематику царини інтелектуальної власності в Україні та новітні виклики, що постали на тлі збройної агресії РФ у лютому 2022 року. Наголошено на тому, що гібридизм російської збройної агресії зумовив як загострення проблем, що раніше існували в площині інтелектуальної власності в Україні, так і створив суттєво нові загрози у цій сфері. Описано хронологію щодо ситуації із захистом інтелектуальної власності в Україні на початку нового етапу російської збройної агресії у лютому 2022 р. Виділено ключові виклики, що постали перед українською професійною спільнотою та інституціями в царині інтелектуальної власності. Здійснено аналіз нещодавніх змін в законодавчій базі в контексті проблематики збереження інтелектуальної власності. Сформовано комплекс рекомендацій із збереження інтелектуальної власності, що складається з напрямків узгодження нормативно-правової бази та діджиталізації взаємодії Українського інституту інтелектуальної власності зі стейкхолдерами. Додатково в межах означеного комплексу заходів передбачено напрямок розробки та запровадження адекватного порядку роботи з власниками прав інтелектуальної власності та заявниками, які не проживають в Україні, а також розбудову системи комунікації зі стейкхолдерами. Це дослідження може бути корисним профільним дослідникам, експертам в галузі інтелектуальної власності, українському та іноземному бізнесу, юридичній спільноті, громадським організаціям, органам державної влади. Перспективами майбутніх досліджень є розширення аналізу проблематики узгодження нової нормативно-правової бази у сфері інтелектуальної власності, а також реалізація потенціалу діджиталізації в роботі українських інституцій зі стейкхолдерами в даній царині.

Ключові слова: інтелектуальна власність; збройна агресія; інструменти збереження інтелектуальної власності; діджиталізація; воєнний стан.

Gaichenko Andrii Vitaliiovich,

PhD in Law, Deputy Minister of Justice of Ukraine, 13, Architectora Horodetskohoho St., Kyiv, 01001; callcentre@minjust.gov.ua; <https://orcid.org/0000-0002-1883-0366>

Tiuleniev Serhii Anatoliiovych,

PhD in Economics, Director of the Scientific Research Center for Forensic Examination on Intellectual Property of the Ministry of Justice of Ukraine, forensic expert, 26 L. Ukrainka Blvd. office 501, Kyiv, 01133; tiulenievi1976@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-9685-1536>

PRESERVATION OF INTELLECTUAL PROPERTY IN THE CONTEXT OF RUSSIAN ARMED AGGRESSION

Abstract. The Russian armed aggression has led to significant challenges of a complex nature at both the macro and micro levels. One of these challenges is the threat to intellectual property in Ukraine. The purpose of the article is to identify the peculiarities and current challenges to the preservation of intel-

lectual property in the context of Russia's hybrid approaches in its armed aggression against Ukraine. The article examines the current issues of intellectual property in Ukraine and the newest challenges that have arisen against the background of the Russian armed aggression in February 2022. It is emphasized that the hybridism of Russian armed aggression has led to both an aggravation of the problems that previously existed in the field of intellectual property in Ukraine and created significantly new threats in this area. The authors describe the chronology of the situation with intellectual property protection in Ukraine at the beginning of a new stage of Russian armed aggression in February 2022. The key challenges faced by the Ukrainian professional community and institutions in the field of intellectual property are highlighted. The authors analyze recent changes in the legislative framework in the context of intellectual property preservation. A set of recommendations for the preservation of intellectual property, consisting of the areas of harmonization of the regulatory framework and digitalization of the interaction of the Ukrainian Institute of Intellectual Property with stakeholders, was formed. Additionally, this set of measures provides for the development and implementation of an adequate procedure for working with intellectual property rights holders and applicants who do not reside in Ukraine, as well as the development of a system of communication with stakeholders. This study may be useful for specialized researchers, experts in the field of intellectual property, Ukrainian and foreign businesses, the legal community, public organizations, and government authorities. Prospects for future research include expanding the analysis of the issues of harmonization of the new regulatory framework in the field of intellectual property, as well as realizing the potential of digitalization in the work of Ukrainian institutions with stakeholders in this area.

Key words: *intellectual property; armed aggression; tools for preserving intellectual property; digitalization; martial law.*

Постановка проблеми. Сучасний етап збройної агресії проти України зумовлює суттєві виклики в широкому спектрі соціально-економічних відносин на рівні як національної і глобальної економіки. Ці виклики актуальні як для загальної проблематики управління національною економікою та державою, так і в більш специфічних галузях. У цьому контексті одним з ключових викликів є збереження інтелектуальної власності в умовах російської збройної агресії. Така проблематика зумовлює потребу в пошуку комплексного рішення, що буде пристосованим до специфіки окремих випадків з практики збереження інтелектуальної власності в контексті гібридизму російської збройної агресії. Відповідно це зумовлює значну актуальність вказаного напрямку дослідження на сучасному етапі як для України, так і для світового загалу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематиці збереження інтелектуальної власності в умовах суттєвих ендегенних викликів – зокрема, збройної агресії – присвячено низку робіт.

Масив досліджень вивчає еволюцію інтелектуальної власності під впливом комплексу факторів екзогенного й ендегенного середовища. Fischman-Afori [1, с. 231] розглядає перспективу розвитку інтелектуальної власності в загальному контексті еволюції соціально-економічних відносин. Lambert [2, с. 529] досліджує економічні аспекти інтелектуальної власності та їхній вплив на розвиток даної категорії. Jacob [3, с. 98] аналізує проблематику розвитку інтелектуаль-

ної власності в контексті ключових стейкхолдерів і їхньої здатності впливати на процес розвитку на сучасному етапі.

В деяких роботах розглядається специфіка захисту і збереження інтелектуальної власності в контексті різноманітних загальних і специфічних умов. Зокрема, Kireeva [4, с. 803-805] вивчає проблематику затрат на захист інтелектуальної власності. Shillito [5, с. 17-18] аналізує проблематику захисту інтелектуальної власності залежно від різних юрисдикцій. Auvret [6, с. 514-515] розвиває проблематику захисту інтелектуальної власності в різних юрисдикціях і наголошує на потребі формування та реалізації відповідної стратегії.

Масив робіт досліджує проблематику захисту та збереження інтелектуальної власності в контексті збройного конфлікту. Kurrers [7, с. 671] вивчає проблематику захисту предметів мистецтва в умовах збройної агресії. Ghafele [8, с. 201-202] досліджує проблематику дипломатії в розрізі інтелектуальної власності. Schultz [9, с. 169-171] досліджує шкоду, яка була заподіяна інтелектуальній власності в Африці в контексті збройної агресії. Oriakhogba [10, с. 825-827] аналізує репатріацію предметів мистецтва в Нігерії в контексті проблематики прав власності.

Специфічні аспекти захисту та збереження інтелектуальної власності в умовах збройного конфлікту – як відкритого, так і гібридного – аналізуються в низці досліджень. Schneider [11, с. 221] вивчає проблематику під-

робки інтелектуальної власності як джерела фінансування тероризму. Gurgula [12, с. 1-2] аналізує проблематику доступності медикаментів на тлі російської збройної агресії в Україні в контексті захисту інтелектуальної власності.

У свою чергу, дослідження Галупової [13, с. 745-747] актуалізує сучасну проблематику царини інтелектуальної власності в світлі збройної агресії РФ в частині оновлення нормативно-правової бази. Шикір [14, с. 219-220] проводить аналіз окремих нормативно-правових документів і законодавчих актів у цій галузі з урахуванням сучасного контексту збройної агресії РФ.

Однак, проблематика збереження інтелектуальної власності в контексті викликів російської збройної агресії, враховуючи її гібридний характер, недостатньо досліджена.

Метою статті є ідентифікація особливостей збереження інтелектуальної власності в умовах гібридизму російської збройної агресії. В межах цього дослідження сформовано ряд **завдань**:

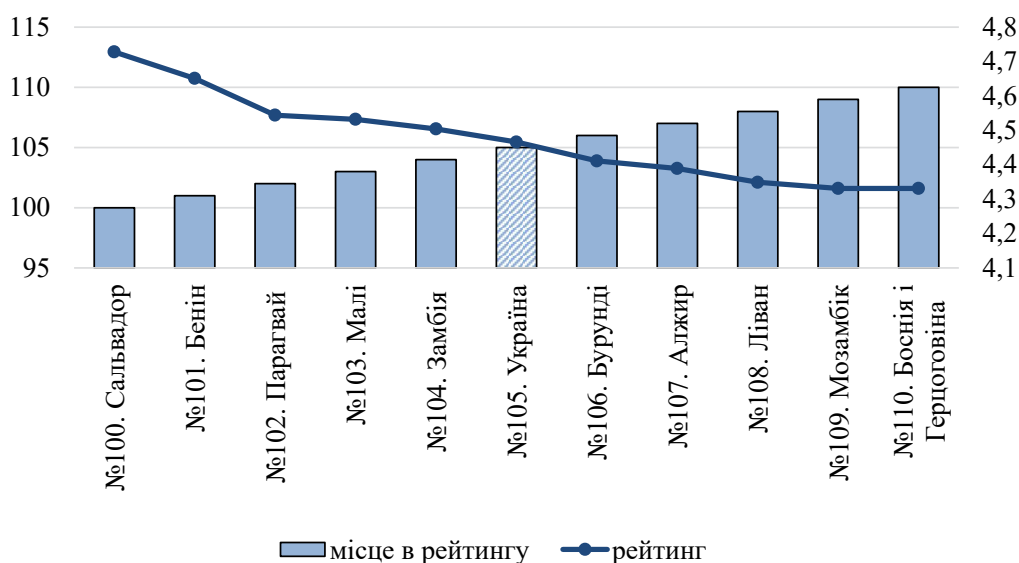
- визначити сучасну проблематику збереження інтелектуальної власності в Україні в контексті збройної агресії РФ з лютого 2022 року;
- здійснити аналіз російського гібридного підходу через заподіяння шкоди інтелектуальній власності;
- сформулювати пропозиції з забезпечення збереження інтелектуальної власності в Україні від наслідків російської збройної агресії.

Виклад основного матеріалу. Інтелектуальна власність як одна з основ пост-індустріальної економіки є критично важливою для розвитку

України як сучасної економіки та розвинутої держави. При цьому стан захисту інтелектуальної власності протягом тривалого часу залишався суттєвою проблемною зоною в практичній площині. Так, станом на 2020 рік. Україна посідала 105 місце з 200 країн, що були досліджені під час профільного дослідження *2020 International Property Rights Index* [15]. Це свідчить про складний стан захисту інтелектуальної власності в Україні – загалом та в окремих критичних аспектах для стейкхолдерів. Необхідно підкреслити, що означений рейтинг і низька позиція України порівняно з 200 аналізованими державами свідчить про те, що сучасний складний стан зі збереженням інтелектуальної власності в Україні був зумовлений не тільки збройною агресією РФ у лютому 2022 р., але і низкою проблем і прогалин, що вже існували раніше.

Близькі позиції до України з рейтингом на рівні 4,466 станом на 2020 р. займали такі африканські держави як Замбія (місце в рейтингу: 104 з 200; рейтинг: 4,504) і Бурунді (місце в рейтингу: 104 з 200; рейтинг: 4,504) [15]. Більш докладно дані рейтингового дослідження *2020 International Property Rights Index* подано на рис. 1.

Одже суттєві виклики в контексті захисту та збереження інтелектуальної власності стояли перед Україною ще до російської збройної агресії в лютому 2022 р. Надалі дані виклики, пов'язані з необхідністю збереження інтелектуальної власності в Україні тільки посилювалися у зв'язку із суттєвими екзогенними і ендогенними викликами на тлі збройної агресії РФ.

Рис. 1. Рейтинг 2020 *International Property Rights Index* за окремими країнами (місця № 100-110), 2020 р. п.

Джерело: складено автором на основі [15]

Зауважимо, що на сучасному етапі збройної агресії у 2022 р. РФ застосувала гібридний інструмент, а саме використала права інтелектуальної власності (в рамках своєї агресії). Зокрема, в березні 2022 р. російський уряд видав постанову, що з його точки зору звільняє російські компанії від виплати компенсації власникам патентів, промислових зразків та інших об'єктів прав інтелектуальної власності з т.зв. недружніх країн – західних демократій, які запровадили санкції проти РФ [16-18]. В практичній площині – з позиції російського уряду – це означає, що російські компанії можуть необмежено використовувати інтелектуальну власність юридичних осіб з т.зв. недружніх країн без необхідності платити за це або запитувати згоду правовласників [16-18]. Відповідно постраждали фізичні та юридичні особи в реаліях російського законодавства не можуть захистити свою інтелектуальну власність від експлуатації російськими компаніями на території РФ. Фактично це вводить в законне поле піратство стосовно інтелектуальної власності. Зауважимо, що такий складний стан щодо прав інтелектуальної власності установлено в країні, яка систематично не здатна належним чином захистити права інтелектуальної власності.

Наголосимо на гібридній природі такого рішення російського уряду стосовно прав інтелектуальної власності. У такий спосіб російські очільники намагалися завдати шкоди у відповідь на, по-перше, економічні санкції урядів західних демократій, по-друге, на вихід західних міжнародних компаній з бізнесу в РФ і деяких російських ринків. Додатково такий гібридний інструмент мав би – з точки зору російського уряду – бути важелем для переконання урядів західних держав припинити або обмежити соціально-економічну, соціально-політичну, військово-політичну допомогу Україні в протистоянні агресії [16-18].

Призупинення прав інтелектуальної власності як гібридного інструменту агресії є своєрідним ноу-хау. Російський уряд зауважим, що наступним етапом використання цього гібридного інструменту є обмеження інших прав інтелектуальної власності юридичних осіб з т.зв. недружніх країн, а саме на програмне забезпечення й товарні знаки. В практичній площині такий крок уможливить привласнення та використання російськими компаніями безоплатно і без дозволу брендів найбільш відомих роздрібних мереж, споживчих товарів і послуг [16-18]. Додатково російські компанії зможуть в рамках відповідного російського законодавства пода-

вати заявку на місцеву реєстрацію схожих логотипів, тощо. Вже відомі кейси з поданням заявки для реєстрації схожого логотипу американської мережі швидкого харчування, а також порушення авторських прав і торгової марки відомого мультсеріалу внаслідок «недружніх дій США і афілійованих держав» [16-18].

Наголосимо, що з точки зору міжнародного права призупинення РФ прав інтелектуальної власності, що належать західним юридичним особам, може порушувати міжнародні договори, що захищають ці активи на глобальному рівні. Зокрема, країни-члени Світової організації торгівлі (СОТ) мають дотримуватися цих міжнародних договорів і гарантувати, що іноземні компанії зможуть повноцінно захистити свої права інтелектуальної власності [16-18]. В практичній площині держави, що зазнали шкоди від російських гібридних заходів в унаслідок атаки на права інтелектуальної власності, можуть притягнути РФ до відповідальності на майданчику врегулювання претензій в рамках СОТ і вимагати введення додаткових санкцій [16-18].

Зауважимо, що у разі виключення РФ зі складу СОТ, у площині захисту прав інтелектуальної власності ця країна зможе уникнути захисних механізмів і притягнення до відповідальності. Це, в свою чергу, створює певну двоякість у вирішенні питання щодо необхідності захисту прав інтелектуальної власності та покарання РФ за здійснення збройної агресії.

Опишемо хронологію стосовно ситуації з захистом інтелектуальної власності в Україні на початку нового етапу російської збройної агресії у лютому 2022 року. Наголосимо, що цей період відзначився найбільшою турбулентністю як в соціально-економічних відносинах загалом, так і в контексті збереження інтелектуальної власності зокрема.

Період, що охопив лютий-березень 2022 р., охарактеризувався первинним врегулюванням ситуації із захистом прав інтелектуальної власності в Україні на тлі масованої російської збройної агресії. На цьому проміжку часу відбулося значне переміщення фізичних осіб – власників прав інтелектуальної власності, а також їхня мобілізація. Отже необхідно було забезпечити, по-перше, підтримання безперебійності функціонування системи реєстрації й обліку прав інтелектуальної власності; по-друге, уточнити поточний стан щодо захисту прав інтелектуальної власності в умовах значної турбулентності в Україні; по-третє, отримати роз'яснення від Українського інституту інтелектуальної власності щодо підтримання його роботи на адек-

ватному рівні якості під час воєнного стану [20]. Зауважимо, що Український інститут інтелектуальної власності опублікував повідомлення, зміст якого полягав у тому, що Інститут продовжує працювати в штатному режимі для забезпечення безперебійного функціонування системи прав інтелектуальної власності в державі.

Невдовзі після цього (4 березня 2022 р.) Інститут опублікував наступне повідомлення, в якому йшлося про те, що апеляційна рада Інституту призупинила розгляд усіх справ і запропонувала сторонам подавати документи електронною поштою з використанням кваліфікованих електронних підписів [20]. У свою чергу, суди Києва – основного місця розгляду спорів щодо інтелектуальної власності – також призупинили розгляд багатьох справ, у тому числі спорів щодо інтелектуальної власності. Стосовно судів в інших регіонах, Верховний Суд України періодично змінював територіальну юрисдикцію судів, розташованих у зонах бойових дій та на окупованих РФ територіях, і передавав провадження до судів на підконтрольних Україні територіях. Водночас, Антимонопольний комітет України (7 березня 2022 р.) також повідомив, що призупинив розгляд справ про недобросовісну конкуренцію. Відповідно це також суттєво вплинуло на процес захисту і збереження інтелектуальної власності – для його учасників і стейкхолдерів як в Україні, так і поза її межами.

Наступне повідомлення Українського інституту інтелектуальної власності (17 березня 2022 р.) опублікувало інформацію про оновлення щодо процедур реєстрації авторських прав [20]; зокрема, Інститут рекомендував подавати документи електронною поштою за допомогою кваліфікованого електронного підпису. На той час через загрозу для життя та здоров'я працівників і відвідувачів поштові відділення національного оператора призупинили свою роботу в Києві – тому Інститут також припинив прийом документів через традиційні канали поштового зв'язку.

чергове оновлення Українського інституту інтелектуальної власності (21 березня 2022 р.) поінформувало про особливості притягнення до відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності в умовах воєнного стану [20]. Зокрема, Інститут у цьому повідомленні зазначив що положення Закону України 671/97-ВР (чинна редакція від 17.03.2020 р.) про форс-мажорні обставини щодо пропуску строків в умовах воєнного стану [21], можуть застосовуватися до заявників і власників, які проживають

в Україні. Наголосимо, що це оновлення не прояснило питання щодо вже вичерпаних термінів. Зазначене оновлення також не врахувало той факт, що іноземні власники прав інтелектуальної власності (які не проживають в Україні) у більшості випадків мають бути представлені перед Інститутом уповноваженим представником (у галузі інтелектуальної власності), які через об'єктивні обставини, зумовлені збройною агресією, можуть бути неспроможні виконувати свої професійні обов'язки. Зауважимо, що у випадку, коли іноземні власники інтелектуальної власності могли прямо спілкуватися з Інститутом, вони все одно не мали українських кваліфікованих електронних підписів – у зв'язку з тим, що Україна не має угод з іншими державами про взаємне визнання засобів електронної ідентифікації. Відповідно це суттєво обмежувало й ускладнювало процес захисту та збереження інтелектуальної власності в Україні під час воєнного стану. Відмітимо, що законодавство про інтелектуальну власність не вирішує належним чином питання призупинення й відновлення термінів у воєнний час.

Наступним етапом у хронології захисту інтелектуальної власності в Україні в умовах збройної агресії РФ стало 24 березня 2022 р., коли Верховна Рада ухвалила зміни до чинного законодавства, що дозволили Кабінету міністрів України вирішувати, які категорії товарів можуть бути звільнені від митних заходів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності [22]. Верховна Рада також прийняла зміни до чинного законодавства, якими введено положення про примусове вилучення в Україні майна, що належить РФ та її резидентам. Відмітимо, що хоча права інтелектуальної власності чітко не згадуються в законі, вони підпадають під категорію власності, тобто на них поширюється дія цього оновленого законодавства.

В свою чергу, 1 квітня 2022 р. Верховна Рада ухвалила Закон України 2174-ІХ від 01.04.2022 р., який набув чинності 13 квітня 2022 р. [23]; цей закон уточнює, як воєнний стан впливає на терміни, пов'язані з розглядом справ у сфері інтелектуальної власності. Згаданий закон передбачає продовження строків подання на час дії воєнного стану, але все одно чітко не врегулює ключові проблемні питання. Наприклад, Український інститут інтелектуальної власності і надалі має вкласти в раніше визначені терміни, пов'язані з його власною роботою – оскільки ці терміни не призупинено.

Зауважимо, що ключовим завданням цього закону є встановлення додаткових захисних

механізмів для власників прав інтелектуальної власності і заявників у тих випадках, коли в них нема об'єктивної змоги у зв'язку з непередбачуваними обставинами зумовленими збройною агресією дотриматися відповідних раніше встановлених термінів, а також виконати певні необхідні дії. Додатково уточнюється, що в умовах штатної роботи Інституту та функціонування електронних засобів комунікації в цій установі, власникам прав інтелектуальної власності та заявникам рекомендується дотримуватися встановленого порядку роботи в означеній сфері. Водночас, рекомендується покладатися на вказаний закон тільки у виняткових випадках, які об'єктивно ускладнюють дії з подання необхідних документів власниками прав інтелектуальної власності або заявниками.

Сформуємо комплекс рекомендацій із збереження інтелектуальної власності в Україні в умовах російської збройної агресії. Пропонований комплекс складається з кількох блоків:

Блок 1. Повноцінна діджиталізації процесу роботи стейкхолдерів з Українським інститутом інтелектуальної власності.

Блок 2. Розроблення та імплементація адекватного порядку роботи з власниками прав інтелектуальної власності та заявників, які не проживають в Україні.

Блок 3. Узгодження невідповідностей між новими нормативно-правовими документами і законодавчою базою у сфері інтелектуальної власності (зокрема, в частині раніше встановлених строків).

Блок 4. Розбудова системи комунікації зі стейкхолдерами щодо оновлень і ключових питань, які не були вирішені раніше.

Такий комплексний підхід має забезпечити якнайшвидше вирішення критичних питань в галузі інтелектуальної власності на короткостроковому горизонті, а також забезпечити адекватне збереження інтелектуальної власності в Україні в умовах гібридизму збройної агресії на довгостроковому горизонті.

Висновки. На основі проведеного аналізу нормативно-правових актів і законодавства, вивчено проблематику збереження інтелектуальної власності в Україні в умовах російської збройної агресії. РФ систематично провадить збройну агресію проти України, застосовуючи гібридні підходи. Відповідно це зумовлює комплексний характер викликів, що постають перед Україною, зокрема, в частині захисту та збереження інтелектуальної власності.

При цьому зауважимо, що складний стан захисту інтелектуальної власності був харак-

терним для України і до лютого 2022 року. В свою чергу, російська збройна агресія додатково загострила раніше наявну проблематику у сфері інтелектуальної власності в Україні, а також створила суттєво нові виклики, пов'язані з гібридною агресією РФ.

Відповідно перед українською професійною спільнотою та інституціями, що задіяні в царині інтелектуальної власності постає нестандартне завдання, що складається з необхідності забезпечити функціонування системи в Україні й вирішити найбільш нагальні питання у сфері інтелектуальної власності – у короткостроковій перспективі, а також необхідності адекватного збереження інтелектуальної власності в Україні – у довгостроковій перспективі. У зв'язку із зазначеним вважаємо за доцільну реалізацію комплексної програми, що охоплює кілька блоків, а саме: 1.) повноцінну діджиталізацію процесу роботи стейкхолдерів з Українським інститутом інтелектуальної власності; 2.) розроблення й імплементацію адекватного порядку роботи з власниками прав інтелектуальної власності та заявниками, які не проживають в Україні; 3.) врегулювання невідповідностей між новими нормативно-правовими документами і законодавчою базою в галузі інтелектуальної власності (зокрема, в частині раніше встановлених строків); 4. розбудову системи комунікації зі стейкхолдерами щодо оновлень і ключових питань, які не були вирішені раніше. Наголошено, що ці заходи мають діяти в узгодженій комбінації та матимуть позитивний ефект як у коротко-, так і довгостроковому проміжках часу, забезпечуючи збереження інтелектуальної власності в Україні й у воєнний, і в післявоєнний період.

Перспективами майбутніх досліджень в даному напрямку є розширення аналізу проблематики узгодження нової нормативно-правової бази у сфері інтелектуальної власності, а також застосування новітніх інструментів діджиталізації з метою полегшення дій для стейкхолдерів у їхній взаємодії з українськими інституціями в галузі інтелектуальної власності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Fischman-Afori O. The Evolution of Copyright Law and Inductive Speculations as to Its Future. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. 2012. № 19. С. 231.
2. Lambert P. Economic approaches to IP. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. 2017. № 12(6). С. 529–530.

3. Jacob R. Is IP out of control? *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. 2020. № 15(2). С. 98–102.
4. Kireeva I. How much does it cost to protect your IPRs? Or consistency of different rates of IP state fees with National Treatment and Most Favoured Nation Principles. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. 2022. № 17(10). С. 801–810.
5. Shillito M. Christopher Sharp. Jurisdiction to try claims relating to foreign IP rights. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. 2012. № 7(1). С. 17–18.
6. Auvret C. Intellectual property jurisdiction strategies. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. 2018. № 13(6). С. 514–515.
7. Kupperts M. Art of war. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. 2010. № 5(9). С. 671–672.
8. Ghafele R. Can IP diplomacy be more than war by other means? *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. 2010. № 5(3). С. 200–204.
9. Schultz A. Africa's been raided enough: Collateral damage to intellectual property systems and alternatives to obtain value. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. 2018. № 12(3). С. 168–178.
10. Oriakhogba D. Repatriation of ancient Benin bronzes to Nigeria: reflection on copyright and related issues. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. 2022. № 17(10). С. 823–833.
11. Schneider M. Counterfeiting and terrorism. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. 2016. № 11(4). С. 221.
12. Gurgula O. Обмеження прав інтелектуальної власності під час війни для забезпечення доступу до критично необхідних ліків в Україні на підставі статті 73 ТРІПС. Тези доповіді для Міжнародного круглого столу «Правові питання епідемічної безпеки під час воєнного стану» (16 червня 2022 року). С. 1–4. URL: <https://ssrn.com/abstract=4123562> (Дата доступу: 27.11.2022).
13. Галупова Л. Захист прав інтелектуальної власності в умовах воєнного стану. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття* (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика». 2022. Т. 2. С. 745–749.
14. Шикір Д. Аналіз Закону України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» в контексті захисту прав інтелектуальної власності в умовах війни. *Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності* : збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Київ, 26 квітня 2022 р.). Київ : КІП ім. Ігоря Сікорського. 2022. С. 219–223.
15. Матеріали рейтингу 2020 International Property Rights Index. Property Rights Alliance. 2020. URL: <https://www.internationalpropertyrightsindex.org/countries> (Дата доступу: 27.11.2022).
16. Інтелектуальна власність у період воєнного стану в Україні: що змінилось. PwC Ukraine. 2022. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/publications/tax-and-legal-alert/2022/intellectual-property-martial-law.html> (Дата доступу: 27.11.2022).
17. Підсумки IP UKRAINE NOW 2022: сфера інтелектуальної власності під час війни. UBA. 2022. URL: <https://uba.ua/ukr/news/9418/> (Дата доступу: 27.11.2022).
18. Полосьмак О. Зміни у сфері інтелектуальної власності у зв'язку з війною. *Ligazakon.UA*. 2022. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA015934 (Дата доступу: 27.11.2022).
19. Андрощук Г. Захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності у період дії воєнного стану. *ЮрГазета*. 2022. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/zahist-interesiv-osib-u-sferi-iv-u-period-di-voennogo-stanu-priynyato-zakon.html> (Дата доступу: 27.11.2022).
20. Український інститут інтелектуальної власності. 2022. URL: <https://ukrpatent.org/uk/news>. (Дата доступу: 27.11.2022).
21. Закону України 671/97-ВР «Про Торгово-промислові палати України» чинна редакція від 17.03.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text> (Дата доступу: 27.11.2022).
22. Постанова Кабінету міністрів України від 08 жовтня 2022 р. № 1127 «Деякі питання здійснення заходів із сприяння захисту прав інтелектуальної власності та реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-zdiisnennia-zakhodiv-iz-spryiannia-zakhystu-prav-intelektualnoi-vlasnosti-ta-reiestratsii-u-mytnomu-reiestri-obiektiv-i081022-1127> (Дата доступу: 27.11.2022).
23. Закон України 2174-IX від 01.04.2022 р. «Про захист прав суб'єктів інтелектуальної власності під час воєнного стану у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-20#Text> (Дата доступу: 27.11.2022).

REFERENCES:

1. Fischman-Afori O. The Evolution of Copyright Law and Inductive Speculations as to Its Future. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. 2012. № 19. С. 231.
2. Lambert P. Economic approaches to IP. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. 2017. № 12(6). С. 529–530.
3. Jacob R. Is IP out of control? *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. 2020. № 15(2). С. 98–102.
4. Kireeva I. How much does it cost to protect your IPRs? Or consistency of different rates of IP state

- fees with National Treatment and Most Favoured Nation Principles. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. 2022. № 17(10). C. 801–810.
5. Shillito M. Christopher Sharp. Jurisdiction to try claims relating to foreign IP rights. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. 2012. № 7(1). C. 17–18.
  6. Auvret C. Intellectual property jurisdiction strategies. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. 2018. № 13(6). C. 514–515.
  7. Kupperts M. Art of war. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. 2010. № 5(9). C. 671–672.
  8. Ghafele R. Can IP diplomacy be more than war by other means? *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. 2010. № 5(3). C. 200–204.
  9. Schultz A. Africa's been raided enough: Collateral damage to intellectual property systems and alternatives to obtain value. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. 2018. № 12(3). C. 168–178.
  10. Oriakhogba D. Repatriation of ancient Benin bronzes to Nigeria: reflection on copyright and related issues. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. 2022. № 17(10). C. 823–833.
  11. Schneider M. Counterfeiting and terrorism. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. 2016. № 11(4). C. 221.
  12. Gurgula O. Obmezhenia prav intelektualnoi vlasnosti pid chas viiny dlia zabezpechennia dostupu do krytychno neobkhidnykh likiv v Ukraini na pidstavi statti 73 TRIPS. Tezy dopovidi dlia Mizhnarodnogo kruhloho stolu «Pravovi pytannia epidemichnoi bezpeky pid chas voiennoho stanu» (16 chervnia 2022 roku). C. 1–4. URL: <https://ssrn.com/abstract=4123562> (Data dostupu: 27.11.2022).
  13. Halupova L. Zakhyst prav intelektualnoi vlasnosti v umovakh voiennoho stanu. Yevropeyskyi vybir Ukrainy, rozvytok nauky ta natsionalna bezpeka v realiiakh masshtabnoi viiskovoi ahresii ta hlobalnykh vyklykiv KhKhI stolittia (do 25-richchia Natsionalnogo universytetu «Odeska yurydychna akademiia» ta 175-richchia Odeskoi shkoly prava) : u 2 t. : materialy Mizhnar.nauk.-prakt. konf. (m. Odesa, 17 chervnia 2022 r.) / za zahalnoi redaktsiieiu S. V. Kivalova. Odesa : Vydavnychiy dim «Helvetyka». 2022. T. 2. S. 745–749.
  14. Shykir D. Analiz Zakonu Ukrainy «Pro zakhyst interesiv osib u sferi intelektualnoi vlasnosti pid chas dii voiennoho stanu, vvedenoho u zv'iazku iz zbroinoiu ahresiieiu Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy» v konteksti zakhystu prav intelektualnoi vlasnosti v umovakh viiny. Stvorennia, okhorona, zakhyst i komertsializatsiia ob'iektiv prava intelektualnoi vlasnosti : zbirnyk materialiv V Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu (m. Kyiv, 26 kvitnia 2022 r.). Kyiv : KPI im. Ihoria Sikorskoho. 2022. S. 219–223.
  15. Materialy reitynhu 2020 International Property Rights Index. Property Rights Alliance. 2020. URL: <https://www.internationalpropertyrightsindex.org/countries> (Data dostupu: 27.11.2022).
  16. Intelektualna vlasnist u period voiennoho stanu v Ukraini: shcho zminylos. PwC Ukraine. 2022. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/publications/tax-and-legal-alert/2022/intellectual-property-martial-law.html> (Data dostupu: 27.11.2022).
  17. Pidsumky IP UKRAINE NOW 2022: sfera intelektualnoi vlasnosti pid chas viiny. UBA. 2022. URL: <https://uba.ua/ukr/news/9418/> (Data dostupu: 27.11.2022).
  18. Polosmak O. Zminy u sferi intelektualnoi vlasnosti u zviazku z viinoiu. Ligazakon.UA. 2022. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA015934 (Data dostupu: 27.11.2022).
  19. Androshchuk H. Zakhyst interesiv osib u sferi intelektualnoi vlasnosti u period dii voiennoho stanu. YurHazeta. 2022. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/zahist-interesiv-osib-u-sferi-iv-u-period-diyi-voennogo-stanu-priynyato-zakon.html> (Data dostupu: 27.11.2022).
  20. Ukrainyskyi instytut intelektualnoi vlasnosti. 2022. URL: <https://ukrpatent.org/uk/news>. (Data dostupu: 27.11.2022).
  21. Zakonu Ukrainy 671/97-VR «Pro Torhovo-promyslovi palaty Ukrainy» chynna redaktsiia vid 17.03.2020 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text> (Data dostupu: 27.11.2022).
  22. Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy vid 08 zhovtnia 2022 r. № 1127 «Deiaki pytannia zdiisnennia zakhodiv iz spryannia zakhystu prav intelektualnoi vlasnosti ta reiestratsii u mytnomu reiestri ob'iektiv prava intelektualnoi vlasnosti, yaki okhoroniaiutsia vidpovidno do zakonu». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-zdiisnennia-zakhodiv-iz-spryannia-zakhystu-prav-intelektualnoi-vlasnosti-ta-reiestratsii-u-mytnomu-reiestri-obiektiv-i081022-1127> (Data dostupu: 27.11.2022).
  23. Zakon Ukrainy 2174-IX vid 01.04.2022 r. «Pro zakhyst prav sub'iektiv intelektualnoi vlasnosti pid chas voiennoho stanu u zv'iazku z viiskovoiu ahresiieiu Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-20#Text> (Data dostupu: 27.11.2022).